

ЦРНОГОРАЦ

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 11.

На Цетињу у Суботу 18. Марта (30. Ожужа) 1872.

ГОДИНА II.

ЦРНОГОРАЦ, издаје један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. н. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н. За све друге земље год. ф. 8; по г. ф. 4; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Донеси, предплата и све наруџбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

ШТА РАДИМО, А ШТА ТРЕБА ДА РАДИМО.

IV.

(Наставак.)

Не само с гледишта народнога братства и заједничкога положаја Срба и Хрвата него и с погледом на будућност народа нашега, од највећег је значаја прво: одношај јединијех према другима, и друго: засебни политички живот браће Хрвата, или по томе утицај тога њиховога политичкога кретања на развитаке наше народне идеје. Ако се узме, као што у ствари и јесте, да се прво, т. ј. одношај Хрвата према Србима и обратно увијек гледао и најјасније показивао у другоме, у политичкој борби, онда је довољно само на ту једну околност бацити поглед, па да се види, да смо и ту лоше стајали до данашњег дана.

Слава и сјајност наше давне прошлости била је узрок, да су Срби и Хрвати, које су мишљили вјекови, пратећи их у неслози, довели у исто робујуће стање, почели живо сањати о обновљењу својих негдашњих великих држава, као што их данас још историја спомена ради чува. Та обострана тежња за немогућности првога реда била је повод великоме раздору између нас једнокрвне браће, раздору, кога се са жалости сјећамо, као што се срадошћу спуњавају патриотска прса, кад видимо, да су заједничке патње залпјечиле ту рану осјетну и опасну за Србе исто толико колико и за саме Хрвате.

И непријатељи наши нијесу пропуштали ни ту као и ни једну другу политичку погрешку нашу, да се не користе њом. Влада аустро-угарска не хотјећи наравно никада задовољити Србе и Хрвате у границама своје државе, исто као и остале народе, имала је са свијем природно и једно и друге за своје противнике. Но раздор српско-хрватски добро јој је дошао. Она је умучила згодну прилику, да подржавајући хрватске тежње, не само ослаби аустријске Србе, него и свему Српству да побрза рачун и то о својењем и приједињењем Босне и Херцеговине. То је зачетак мисли „велике Хрватске“ под Аустријом. И Аустрија је нашла одзива с тијем међу Хрватима, али до сада без успјеха, а по данас је та мисао без свакога изгледа на њу, а од Хрвата је још у добри час и са свијем напуштена.

Не треба без потребе позлјеђивати старе ране. За то и нећемо овдје спомињати, шта се и како се радило у тој ствари. Добро је те је овако. Да је Аустрија успјела, шта би било од нас и Срба и Хрвата? Били би робови једнога господара и гори него данас у толико, што би онда изгубили изглед за народно ослобођење и јединство. Ни овако нас нијесу мамиле пошљедице огромне штете. Осим свију других, да споменемо само ову једну штету: што су се Срби и Хрвати међу собом трли, а у исто вријеме били угњетавани од заједничкога непријатеља. Слабили су дакле и своју снагу и пропуштали су драгоцјено вријеме, којом су и којим су могли себи спремати пут бољој и сигурној будућности. И то је зло, које нас одавно прати, и које скупо плаћамо, и не само ми него и сви Словени у опште, а нарочито аустријски. Па и

ако се нијесмо сви међу собом гложили, нијесмо ни у опшћој сагласности били, које би требало да има међу једнопатницима, а дамо ли међу трпеливом једнокрвном браћом. Поступак далматинских заступника најновији је доказ томе, а стални је: — садашњи тежки положај аустро-угарских Словена, нарочито Срба и Хрвата. Да је тога било међу нама, данашњи би положај њихов био сјајнији, достојнији, правичнији. И не би народ српски у аустро-угарској онако дубоко пао и на политичком и на црквено-народном пољу. И неби у Хрватској долазио Раух, за овим Бедковић и овај опет „пао“, да на његово мјесто дође Вакановић, све најпростија оруђа владине воље, која се не мјења, него је увијек постојана. И неби се данас народњаци пуштали у погодбу са мађарском владом, која неколицини нуди „висока звања“, као да је то што народ тражи, неби, јер би влада знала одлучну вољу народну.

И ако се дакле неможемо ми кривити због самога извора нашег несретнога положаја, ипак је наша кривица у томе, што се до сада нијесмо извукли из њега, или бар што нијесмо радили, да се спасемо, него смо у обмани да радимо то, себи положај свој отежавали, а непријатељу били на руци и нехотично, да нас угњетава. Али опет, бар тијем се можемо тјешити, пред нама се отварају лепши изгледи. У народу нашем у аустро-угарској показује се (у садашњој борби његовој) дух одлучности. Браћа Хрвати јуначки се држе. Они се ведају више обмахивати од мађарске владе и побједа, која се с поуздањем може очекивати при новијем изборима, учврсти ће их још боље у борби, а та борба не може остати без потпунога успјеха, ако се ни за длаку и ни за часак не отступи од захтјева народних. У Далмацији видимо огорчење народа највеће према поступку њенијех заступника. Ако су дакле петина људи и погрјешили, ипак је добро, кад је народ овако будан. Исту свијест, трезвеност, напредни покрет видимо и код осталијех Словена. Ми бар налазимо то у скопској свестрапој изјави о потреби словенскога конгреса, на којем би се имао израдити заједнички план од садањег рада свију за све. То, кажемо, може нам служити на утјеху и за охрабрење за даљи рад, као што ћемо доцније говорити о томе, а из овога, што се до данас догађало, о чему смо додје и говорили, види се и сваки ће признати, да нијесмо увијек радили, што смо требали радити. Погрјешка је било доста у доодањем нашем политичком народном животу. Но погрјешке те и ако су с једне стране нашем народу доста невоље, вриједа и штете наниле, с друге стране могу му као кажипут на свакоме кораку к намјењеној му лијепој будућности, јако користити. И не само то, него, ако смо људи, оне нас већ данас морају побудити на други и другачији рад, на рад, који ће одговарати потпуно баш ономе, — што треба да радимо. (Наставиће се.)

БУЗЕППЕ МАЗИНИ.

(Т—Ц) Бузеппе Мазини зблија је умро! На први глас, истина да се срце свако племенито морало потрести а ум зауставити, ал је дама имала основа из пошљедњих година живота Мазинијевог, да не даде маха свој снази овог

поразујућег гласа. Но брзојав из Рима, како претставништво цијеле Италије тропуте страхопоштовањем увјенчаје привањем и благодарношћу велике заслуге и узноси необичне својине Мазинијево; потврђује вијест, и већ сав свијет, стари и нови, спроводи у гроб овог великана, ко са дивљењем а ко са сажаљењем, ал се ниједна уста скврна неусуђују да се проклетством баце на великог покојника!

И ми под утиском највећег дивљења узимљемо перо, не да опјењујемо рад Мазинијев, јер њега може опјенити само историја препоруке, да, из мртвих ускренуте Италије! нити да га слаavimo, јер је његова слава већ најсјајнији лет у безопачност вјечности предузела: него ћемо да задоста учинимо савјести нашој, ил боље, оном обћепитом закочу вјечне правде, која налаже човјеку: Поштуј твоје добротворе!

И заиста Мазини бјеше у нашем добу највећи добротвор нашег људства. Кад је отворко умне очи и разастро их по пошљедицама велике француске револуције, Наполеонове силе па ништавила и свете алијансије, одма је увидио, да се народи морају сами почети покретати ако мисле до слободе доћи, те сву снагу ума и срца уложити, да покрене, да из мртвих ускрене италијански народ. Сретио му је било име италијанско, народност италијанска. И друштву неколико пријатеља он је кадар био новијем да задахне једно мртво тијело, да га разгрије светом ватром родољубља и да припреми тако народ свој на највеће и најдобробољније жртве за уједињење раздробљене Италије, које је у словљавао слободу љезину.

Кад је он одпочео овај свој рад, кад је почео проповједати уједињење и ослобођење Италије, њега су исмијевали као сањара и сами они против којијех је био његов рад намјерен, нити су његово пророчанство могли да схвате. И Мазини је доживио да своју мисао остварену види, да види Италију уједињењу са престолницом Римом!

Истина је, он је за све вријеме свог живота непрестано за републиком тежио, нити је никад могао да поштеди савојску кућу; али се не може рећи, да је била главна сврха дјеловања његовог република. Кад је он почео мислити и радити за Италију, њу су туђинци и понови уживали и у мраку глупости је држали: ослободити је од туђинског и поновског јарма — то је морала бити прва и најглавнија жеља највећег патриоте италијанског.

За то је неспорично, да Мазини у гроб прати задовољство, што још није доживио ниједан патриота, ниједан пророк тако великих и хуманитарних идеја! Као што је с друге стране народнијем и човјечанским подвижницима први примјер пун утјехе, паде и охрабривања колико успјех неуморног рада и неправе надежде, толике благодарност, којом душе, и пошта, коју дапас одаје великоме свом добротвору и један народ и читаво младо човјечанство.

Да је Мазини велики добротвор италијанског народа признаје сваки, који гледа у уједињењу и ослобођењу италијанског препорукај или боље ускренуће у пов живот народа италијанског. Јер је Мазини прави отац те велике мисли, најодушевљенији пророк, најнеустрасивији мученик био.

А да је добротворно његов живот дјеловао на читаво човјечанство може порицати само она врста људи, која у покретима и тежњама подјармљенијех народа, да се ослободје, надозире само злочинства и преступе. Јер дјеловање Мазинијево није само примјер и узор осталијем нашењем народима, него је оно још као жарко сунце разгријало мужадствену омладину свијех народа. Млади и непоковарени нараштај свега људства био је Мазини предобио силом својег племенитог срца и сјајног карактера. За то се свака његова ријеч читала истом страшћу и о-

душевљеном по осталој Јеврони као и Игатији. Отуд она изрека, да је Мазини једна велесила.

Ал је он и непосредно дјеловао на судбине осталијех народа. Његову моћну ријеч он је подигао више пута и за слободу источнијех народа. Његово велико срце обухватало је све људство, оно је имало осјећаја за све невољнике. Пољацима је говорио да траже спаса у руском народу: Србима, Грцима и Бугарима у међусобној слоги.

Па се пије ни на томе само ограпичавао. Он је позивао владу препоруке Италије, да потакне рјешење источног питања, па да пружи руку помоћнику Југославенима преко мора, да се подигне слободна држава од Котора и Задра до Загреба. И ако је Италија наклонена југославенском покрету и владама на Цетињу и у Биограду, и ако ми можемо вазда рачунати на доброту и поузданог суседа на другој обали јадранског мора, зависту има ту и Мазинијеве заслуге.

Толико благо љубави неизприме у Мазинијева преа могла је подрађивати само њека виша сила. И то је била тврда вјера у узвишене одређене човјекове. Ладног материјализма, који срца камене, грозно се. Отуд и његово слободно осуђење комунистичкијех начела, која с Богом искорјењују из човјечијег срца сваки осјећај, који не потиче из егизма — осјећаје народне као породичне.

И тијем је Мазини послужно човјечанству, јер је са том својом смјелашћу, устав против комуниста као против Тирана, западио свијету, која ће свијетлити далеко у будућност ученицима великог мислиоца у њиховој предстојећој борби за узвишене науке његове.

Како нема људи непогрјешивих, и Мазини се покоравао том закону природном. Највећи поборници првородне мисли његове, као Гарибалди и Гвераци, надали су урока да се на њега туже, и то у прооцењивању самог себе, тако да су га називали „другијем непогрјешивим“. И још су подрађивали то несагласје многи пољаци, који су се Мазинијевијем именом прикривали. Но ми не одричемо да није и с друге стране било повода томе. Међу једнакијем људима ми често находимо неког антагонизма, који их одбија. Вели се да Петрарка није хтјео ни да прочита „Дивну комедију“ Дантову, а и међу родољубима српским, ма да се у упутности љубе, има их, који не могу вазда надладати у спољашности тај закон природе човјечије.

Из овијех површинијех црта Мазинијевијех види се која мјеста заузима, да се на њима блиста кроз рјесове, сјајна сјен његова. Као генију оне класичне земље њему се сама растварају врата на Пантеону слава италијанскијех, да га сахрапи поред Микеланђела, Макјавела, и осталог друштва италијанскијех великана; као добротвора Италије њега мјесто чека у Кампидољу поред Кавура, Гарибалда; а као добротвор

свега људства он ће поред Руса Хрцена узвишено мјесто заузети на вјечни укор и узор омијема, који сију мржњу међународну и брв.

ДОПИСИ.

Из БОКЕ, 12. Марта. — Као из ведре неба гром стиже нам жалосни и за нас стидни глас, да наши далматински и бокенски посланици, једини између аустријски Славјана, изневјерше своју браћу и придружише се Њемцима у рајхрату и гласање против интереса цијелог Славјанства. Ми незнамо зашто они тако учинише, али кад би баш и донијело користи нама, што неће, то њихово придружење противној стради, то би све мало било, према љаги, коју ово дјело остави на нама и према штети омишћу.

Посланици латни знају већ извјесно, какво су они огорчење изазвали с тијем поступком у народу своме. За то је потребно њихово изјасњење колико њих самијех ради, толико и ради умпрења народног. Но пошто се они још нијесу изјаснили, ми, кад су се они већ о наше погрјеше егријешили, нећемо сличну погрјешку према њима чинити, и за то нећемо још вјеровати ни онијема, који кажу, да је њеке од њих себични интерес руководио, ни онијема, који увијеравају, да су се дали од владе обмахнути. Али свакојако морамо изјавити, да су у очима народним погрјешили и да су против повјерења народног урадили.

Па за то да би бар љагу од самога народа удаљили, ми изјављујемо то, и то мора сав народ изјавити пред славјанским свијетом и увјерити га тијем, да наши посланици нијесу ни најмање били договорни са својим бирачима у тако важној ствари и да нијесу били обављени за то. Ми дакле не можемо ни одобрити такво дјело, које се не слаже са нашијем жељама и свијетлијем именом бокенским.

Позивамо због тога све наше општине, да се изјасне с негодовањем о поступку нашијех заступника, и у то име што прије да се сви састанемо на једноме збору, па којем ћемо се договорити, шта ваља радити не само сада за ову ствар, него и за претстојеће послове. Ћутом не смјемо пропустити ово, јер још да можемо слободно очекивати, да ће нас сјутра опет сличан удар погодити.

(Допис овај спроведен нам је са писмом, потписанијем од петорице. У писму нам се поред молбе, да уврстимо овај допис у наш лист, изјављује, да се потписници и потпуно слажу са мислима израженим у дописима из Бокe у бр. 9 и 10 нашега листа. — У.)

Из ПЈЕВАЉСКОГ КАДИЛУКА, 2. Марта. Прије сам ви писао, како сами они Турци, који су плаћени, да пазе на ред и сигурност људи, чине често свакојака насипа, и како други турски разбојници узимају на се њихово име, да би

старству финансије, па сада буде премјештен у провинцију; услед тога молио је да га оставе у досадањем звању, које му буде одказано, на велику жалост пуковникову.

„Човјек без особитога дара, ружан, који ми се не може успоредити по разуму... Никад, не, никад! мишљаше Маргерита — да се закопам тамо у провинцију! Какав живот! ја бих умрла! Да живим међу онијем провинцијалистима! онијем газдарицама, које се једнако врте у једном истом кругу.“

Г. Маљар, који је прије десет година остао удовац, пустио је кћер да управља кућом како она хоће. Његово све имање била му је пензија, и још њеки врло мали приход; али морамо признати, Маргерита је била штедљива. По несрећи вољела је „да се покаже“, па можда је много одузимаала од унутрашњег задовољства, у корист галерије. Њен отац, који је обожавао, никад се није противио и изводио ју је, колико је год хтјела.

Она је много читала, без надзора; створила је себи „начала“, која с поуздањем отворено исповједаше. Њен разум, оригиналан до чудноватости, забављаше и изненађиваше свакога; али послје таквијех разговора, гђе би она блистала, многи младић удаљаваше се из њезиног круга, у ком ју је обасипао хвалом, говорећи: „то су преране идеје за младу ђевојку.“

У осталом, Маргерита бјеше мало и појета... Дакле, кад год је и пехотице понављала какве стихове, „Криј твоју ману, кћери, молим те“, говорио јој је отац. Али је у себи поносно се њеном бистроћом, и кад би се она одважно и са успјанијем очима упустила у какви живахни

лапше своје смисљене зулуме извршивали. Ја ћу вам и сада навести примјер зато, а могу вам много таквијех скупити.

Турске скитнице и злочинци, издају се често под именом турскога каракоља, а у правој истини то није никакви каракољ, већ они Србину кивни и дивљи скотски јарамази. Они запану на уласку вароши Пјеваља, и по више ноћи чекају да потрефе кога путника и то од своје удаљене раје, који би туда послаи првога сумрака прошао, т. ј., који у вароши омири те крене кући, или га на путу ноћ ухвати, те касно у варош прије. Наћели дакле по несрећи туде какав Хришћанин, они га ухвате и уму му све што је на њему и у њега, а често га и убију. Па ни то још није доста, него му пријете, да је преступио царски канун што је у то доба туде одио, и да ће још седам пута горе платити, ако га сјутра одкажу ућумету. „Зар каурине не знаш, шта је царски каракољ. Нама ни везир ни паша не море судити, него само једини честити цар!“ И једна раја, која је робујући изгубила већ и разум, мисли и у себи говори: тако је! И ти зликовци пуште га онда избјегла и оплачкапа испод својијех кундака полумртва. Много од тијех избјеганијех умру, а многи и док болују у постели песмију ни фамиљи својој повјерити несрећу своју бојећи се, да се непрочује.

И тако радећи више пута чекале су ове скотске потурице њеку ноћ на крајњем сокаку од вароши, који води од дробњачког краја, хоће ли који Храћанин наћи, па су и дочекали баш онакога, какав њима треба. А то је био језерски слободњак, а не удаљена раја, по имену Лазар Ђоровић. Тек је било сат два послје првога мрака, када је Лазар дошао на коњу до тијех разбојника. У то Турци скоче пред њега и викну: „стој влаше, видиш турски каракољ!“ Лазар као паметан човјек, а прав не бојећи се, стана, а Турци, било их је шесторица, одмах га оиколе са дугијем пушкама. Но Лазар се непренапе, него у исти мах позна какви су људи, па ободу коња мамузама, па што му један Турчин повиче: „Море влаше не буди махнит, него дај оружје и слази с коња!“ Па то Лазар повиче: „Чекај турска скитнице, да ти покажем, како слободни Црногорац даје оружје слабијем од себе!“ А кад Турци чуше име Црногорац, нагнуше упут бјегати. По друм бјеше узак, па немогоше ни десно ни лијево, а Лазар се пусти за њима па коњу са голим ножем у руди. И тако их наћера на њеко блато, и тројицу свали с коњем прегази, а друга тројица побјегоше и сакрише се.

Па ту ларму изиђу њеки Срби трговци, па видећи Лазара познаду га и питају: шта је то? а неустрашиви Лазар ругајући се турским скитницама одговори сасвим равнодушно: „Ништа браћо, ја се мало панно, па сам ларним.“

Ето шта вриједи човјек слободан, а шта људи утучени, као што је раја. За то се мора

разговор: „Та зар не ври у њој војничка крв, помишљао је. Како је лијена у боју! Како осјети прах, већ је спремна!“

Али године пролажаху, а Маргерита се не удаваше.

Њено одрешито понашање, помодни живот, и сума њеног мираза, све то удаљаваше од ње младе људе и оне, који су јој најнаклоњенији били.

„Како ћу, свако вече, да изводим жену у свијет, са мојијех шест хиљада франака плате? помислио је њеки бирократа уздахнувши.“

Њеки млади лекар удаљи се из истијех узрока.

„Лијена је, одговорио је једном, кад га је њеко упитао за госпођицу Маљар. — Пропустио би мираз с драге воље, али женскиње, које проводе живот по баловима?... Кад бих, у вече, уморан, дошао кући, с памјером да се одморим, онда би ми ваљало утегнути се, па њи по веселама...“

— У осталом, ко зна да ли би Маргерита пристала па тако скромну партију? Она је сама себе много више цијенила. Њена охолост једнако јој шапуташе, да ће једном доћи какви млади лијепи милионар, па ће је препијети у позлаћено гњездо.

Међутијем, ови снови, младе лијепе ђевојке, један пут је љуто преварише: једном чу она да се жени њеки млади барон, који јој се двије године врло наклоњен показиваше. Обмахнута лијепијем рјечма, гојила је варљиву паду, не тајећи много од онога, о ком је мисљела да је љуби.

ПОДЛИСТАК.

ЛИЈЕЧЕЊЕ У МОНТ-ДОРУ.

— Остаће вам потпора вашој старости, рече Маргерита Маљар своме ону, послје живог разговора. Зар вам то није по вољи?

— Сиромаш Лудвик, промрља пуковник.

— Ох! неизправими оче! повика Маргерита, пријетећи му својијем прстињем, јесмо ли се погодили, да више не говоримо о том младом човјеку?

— Али он те толико љуби...

— Ћут! рече Маргерита пољубивши старца.

— Млад човјек, даровит...

— Пуковниче, прекиде га Маргерита, клекнувши љубко пред г. Маљара — милост!

— Хеј, уздахну отац, опет сам изгубио партију... Ох! ђевојчице!

Лудвик Барлон, о ком је овђе говор, одбачени обожатељ Маргеритин, бјеше један од онијех људи, који се сваки час наилазе по салонима, али никад не привлаче пажњу на себе. Ружан, али од оне невине ружноће, која пролази неопазна; разуман, али миран у свом куту, и ћутљив. Никад није љубио цитрање; сумњао је о самом себи и није имао оног постојанства, што често замјенује мудрост у свијету.

— Хајде, хајде, представљај твоју лијепу господу, твоје лијепе удвараче, а презри њега: ја не бих дао мрву његова срца за сву њипу мудрост, викаше пуковник, почем виђе, да је изгубио бетку.

Лудвик Барлон, служио је за дуго у мин-

признати да је и она сама много крива, што неколико трици, јер не смје, да се макне пред Турцима. А само неколико пута, да се јуначки одупру Турцима у оваквијем згодама, Турци би били мекши, а они зацјелио слободнији. И сами они зликовци тешко ће рипије овако насртљиви бити, јер ће се бојати, да онет не паћу на кавбога Ђоровића.

И за ове догађаје зна турска власт, није могућно да не зна, јер се то збива тако рећи у сред вароши, и она не истражује зликовце, нити хоће, да их казни.

Из П.БЕВАЉА, 6. Марта. — Нови кајмакан бег пљеваљски изговорно своју велику жељу, да би рад био изаћи у Језера само са још два своја друга и то с том намјером да обиђе пове двије школе прошлога лета саграђене у мјесту Врелима и у Жабљаку. „Ја као царски кајмакан, говорн, лужан сам, да изађем и да видим како међу царском рајом што постоји за добро народа, што је богу и честитом цару мило и да ви у будуће и боље буде. Ја желим да платим из царске касе све што је потрошено око ваше двије школе. Па за то сам рад до који дан међу вама да будем.“

Од онијех што до њега бјеху нико не умједе или не смједе ништа одговорити. Ко неби знава турско лукавство, да чује ове ријечи, помислиће: да добра кајмакама, ето среће раји! Но ми не само да му неvjерујемо него се још бојимо, да је штогод зло наумио. Он нам се показује као благодјејца напредка и просвете: српске, а ми знамо, да је он велики непријатељ наш и да су оне ријечи само глатка удица, јер је рад да са неколико гроша заслијепи очи, ако би на коју незнаницу пасаба, како што их на доста мјеста налази још између угњетене раје под својим горонадним притиском. Може бити да ова лукава лисица ради у своју сопствену корист, па својим варљивим ласкањем можда неби ли поштедио који грош из царске касе, јер има још доста несретне раје у пљевалском кадилуку, да му вамире крививијем знојем са свога чела подареће гроше, које би дао у корист српским слободним соколовима у Језера, тек да би добио обилу умиљивања од сврга цара и везира, будући да од 1856 г. поједан кајмакан није био у стању доћи у ово соколово гнездо ни лукавством ни с поштом, па би му било у сопственом интересу, да у томе он учује. А може бити да је чуо, како су прије њега његова браћа изазивала г. 1862. под командом Алај Беговића и то је ваљда чуо како су се купали у Тару пред оштрајем јатаганима српскијех соколова као капетана Шибаље, Глушчевића и др., па хоће ваљда у овој мирној тишини колико толико да премјери оне врлети.

Шта било да било тек нам се кајмакан залуд показује пријатељ, и он мора да има неке тајне намјере. Ми нијесмо махнити, да вјерујемо, да он збиља хоће добра онијем школама,

Од тог доба промјени нарав и постаде тако жељедива, да тиме стече многе непријатеље.

Једног јутра, Априла мјесеца, г. Маџар пробуди се с тешкијем боловима; хтједе да устане, али га поге издадоше. Старост долази, рече он његовој кћери, за мало ће те оставити твој стари пријатељ. Пошли по љекара. Не могу да сједим на једном мјесту, као топ без ослоњца. Проклијета бољка! И пуковник угуши врло тешки уздах. Нужне су кријепеће воде; без тога, од дана, на дан, може паћи обамрлост.

То бјеше изјава љекарова.

При свршетку Јуна мјесеца, г. Маџар писаше Лудвику Барлону:

„Морам да попустим, зло је јаче од мене. Не треба да вам кажем како сам љутит, ја, који никад нијесам уступао! Рјешено је; кроз петнајест дана крећемо се пут Монт-Дора; и, ако треба да вам кажем, нијесам без намишљаја претпоставио ово мјесто Ахају. Ја сам промислио, да од Монт-Дора до М. нема много, па би вода могла помоћи још коме; дакле, похитајте нам па сусријет и гледајте да стигнете тамо дап, ил. два, прије нас, како би извјесне особе мислиле, да је то све случај панно.“

Ваш стари пријатељ,
Стеван Маџар.“

Маргерита и њен отац стигоше у Монт-Дор по врло лијепој дану.

Вика гостионичарске чељад, која наваљује на путнике, да се свлоне под њихов кров, врло непријатно пробуди младу ђевојку из њеног пугачког запоса. Кад већ хтједе да сиђе, убави се, па вратаоцима од кола, Лудвик Барлон,

јер знамо колико су Турци пријатељи пашој просвети и видимо најбоље из тога, што је ето царским ферманом забрањено отварање школе и имати полица за школе, него се још и ти народни новци узимају у царску касу. А да је кајмакану збиља стало до школа српскијех, не би он просио са у море, него би у истојме кадилуку својој оглобљеној раји подига завод школски, али то неће. За то ја као прости човјек не умјем му као царском политичару ништа друго рећи, него: одаје гриво, није твоје мливо.

ПОДГОРИЦА, 7. Марта. — Разумјелите, да је православни народ подгорички ево 5 вјекова без цркве у вароши; и за то побожни Срби од тог времена прилагаху усрдне прилоге храму св. Ђорђија, који је изван Подгорице далеко један фртаљ сата.

Обштина добро је чувала и умножавала прилоге. Желећи подићи храм какви у Подгорицу, нешто од речених прилога, а нешто помоћу побожнијех патриота.

У надежди тој судећи да имамо слободу, као у овом данашњем образованом времену, предадосмо (аргуал) прошеније Вали пашп скадарском, за допуштење да направимо цркву на свом сопственом плацу, који смо пре неколико година за црквене новце купили.

Но ваздашњи фанатизам подгоричкијех потурчњака том нашем намјерењу јако се противи, и Вали пашу одвраћају, говорећи: „Шта, зар власи да имају цркву у Подгорицу, и то близу наших газииа, који су изгинули бранећи Мухамедову вјеру на Црну Гору, па близу њивих гробова да куца влашко звоно? Вјера и бог неће, да ћемо сви изгинути до ђевојке. Подигли су власи главу, али им неће за дуго бити ако ни буде светац Мухамед помогао као досад што је, итд.“

Од тих њиховијех газиијских гробова одстоји далеко тај наш плац близу 100 корачаја, а турскијех кућа близу њије нема, него у далеком растојању, наш је плац са свим по себе усамљен, а без ичије сметње. С једне стране нема ни 4 турске куће, и то у њима опет стоје Срби под њирију. Дакле Турцима није никакве сметње, но само просијају њив сваданшњи паклени отров, а турска влада тобоже издаје свадап права. А та права њива ето каква су према бједним Хришћанима. Још им стоји она ријеч: „сто влаха за једнога турчина.“ Свакојак рипћанан у турчина нема никад пранде.

Тлаче бједну рају сваки дан и сат. Сад су се измислили те пишу некакве (нефузе) т. ј. мушке главе, да после могу више пизамје узимати. Јадну пашу браћу Зећане из највишега посла сваки дан ваде из работе и вуку их у Подгорицу те их пишу у адске њиве нефузе. Ето таква права издаје хришћанима турска царевина.

Да, овамо су Турци још они Турци стари

и порумјенивши, поздравн их. За тијем пружи ђевојци руку; са изгледом изненађењем и веселијем.

— Шта! ви овђе? повика, не тражећи да сакрије осјећање задовољства. То смо, дакле, пашли пријатеља у овом туђем свијету.

Сад дође ред на г. Маџара да се чуи.

— Тако, започе он дакле, М. . . . је близу Монт-Дора? Како ми да не мислимо на то? ми би вам писали; случај нас је боље послужио, него што смо заслужили.

Младић је, с тешком муком, играо своју улогу. Сваки час му је дошло да се превари. Али пуковник је увијек умно да заглади његове погрешке: „Зете, побједили смо,“ пришапта му на ухо, смејући се слатко.

Он је хтјео да Маргерита припише случајној близости мјеста М. . . . , присуство Лудиково.

Сутра дан, сунце се указа весело на истоку.

— Ако хоћете, рече младић својим пријатељима, можемо се користити лијепојем временом, то ће бити паметно, у овом предјелу, гђе сваки час бивају непогоде. Јесте ли се одморили? Ишли би у Вернијеру, у велику пилницу*), видјели би водопад Платабард и вратили би се чаробнијем путем.

— То, то! повика Маргерита.

— Добро! дакле идем, да се постарам за коње, јер туда није могуће ићи на колима.

— Али ја не умјем да јашем, рече млада ђевојка и свевесели се.

— Ох! наши коњи нијесу опасни, госпођице, не бојте се, ја ћу вам бити вођ.

*) Радношница је се дрво пила у даске посредством воде или паре.

демони. Пре некако дана неко од њих поноћно дође на свештеникову кућу, т. ј. попа Захарину, и заспе је камењем, и тако му подупа на кући трећи дво ћерамида. Сјутра дан морао је спромашан свештеник изнова кућу покривати. Тужио се суду по за бадава. Траже се шанти па и да нађе шанте, на Турчина, као што на више рекох сто влаха за једнога турчина, а ово се само сведочи, да крштени неће на свештеникову кућу камење бацати, већ ово је очигледно да су Турци чујући за пркву да тражимо допштење, па да ако поп изађе да га убију, то им је њива намјера била.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Појави у угарском сабору привлаче још једнако оншту пажњу. У прошлом броју казали смо да је томе дала влада повода са својим предлозима о изборном закону и да се рок будућег сабора продужи од три на пет година. Опозиција види, да влада хоће с тијем, газећи право народно, само да продужи себи живот, да осигура себи већину и у идућем сабору како би онда она могла поновити и уговоре с Аустријом, који с измаком пете године истичу. И за то је одлучила, да ово вријеме докле још сабор има трајати, проведе у безначајном говору тако, да се неможе ништа ријешити о предложеним основима закона. И у томе лежи интересантност саборских сједница. Левичари су били у стању пунијех пет дана говорити само о томе, колико имају саборске сједнице трајати. Па и кад је дошао сам изборни закон на дневни ред, они су само о наслову неколико дана диспутали. И њеки су предлагали да се зове: „Закон о стварању Ђоњајеве странке“; њеки опет: „Сок којим се живот владин подржава“, итд. Но осим ове ироније, било је ту и жестокога нападања на владу, баш очи у очи. И министри и њихова странка — већина — морала је то трпљиво слушати. Види се дакле, да влада не може продријети са својим законима, јер за ово кратко трајање сабора не би се могло ни десет параграфа свршити из самога изборног закона, који има преко стотину параграфа. И то је изазвало странке да се, ако је могуће споразуму. И тако су прошлијех дана све странке саборске имале састанак, ма да ли су се и хоће ли се моћи у колико споразумјети још не знамо. Ствар је свакојак озбиљна, особито је за владу мучна, јер пити смје узети свој предлог патраг, пошто би то за њу готов пораз био, нити може сабор распустити, јер онда за идући неби никако већину добила. Поговара се истина, да ће опозиција поустити, ма то још не можемо вјеровати, јер би то показало, да она начелно није далеко од данашње владе, и то би била нова ономена немађарским народностима, да у мађарском парламентарисању немају ништа тражити ни очекивати. Надамо се,

— Али немам амазонке! *)

— Та раскоп овђе је непозната. Само ће те се морати опростити извјесне ширине, која би вам сметала. . . .

— Разумијем! прекиде га Маргерита, па отрча у овоју собу и скиде кринолину.

Кад се поврвва дође, Лудвик прихвати малу љунку попицу, и, једнијем скоком, Маргерита бјеше на седлу.

— Не остављајте ме бар, господине Барлоне! повика она, јер се бојим да не паднем!

Невјешта јахалица сваки час подвикиваше плашљиво, а за тијем се слатко смијаше.

Они изиђоше из села и пођоше пут Вернијере. Тамне горе, и веселе долине, замјениваху, час по час, страшни кланци и цвијетне ливаде.

— Како је ово лијепо! повика Маргерита, у тихом узбуђењу; какво лијепо цвијеће! какве чаробне боје. Ову нијесам познавала, ни ону. . . .

На ове ријечи Лудвик је силазио с коња и немилоствиво је видао најсвјежије цвијеће.

— Ви врло добро јашете, рече му Маргерита, — научићете и мене.

— То задовољство тешко је уживати у Паризу, примјети пуковник; у селу коњ не кошта ништа.

— Пригните се мало више па десно — држите се чврсто на сједлу, — држите узде овако, — тако. Боље, врло добро!

*) Хајина за јахање.

(Наставиће се.)

да ћемо у идучем броју моћи већ говорити о томе као о свршеној ствари.

Јавили смо, да је челик и сабор распуштен. До избора за нов сабор има скоро још мјесец дана, па ипак, вели „Сидл. Кор.“, већ отпочињу у велико изборне агитације, особито од стране владе. Особито је агитација управљена против великопорезника. И владина странка служи се при томе са најсрамотнијим средствима. Ко ће побједити још није сигурно. Побједи ли влада, онда ће државоправна опозиција бити још јаче притиснута, лажна уставност може пасти, а брутална сила показати се у својој наготи. По највећу штету неће претрпиту државоправна опозиција, него сама држава. Државоправна опозиција у Чешкој и савише је снажан политички и пародно-привредни фактор, да неби могла и из овога искушења неповријеђена изићи, али формална побједа дислитавства у Чешкој могла би лако учинити, да посљедњи борци за идеју цјелокупности државне буду непобјеђена, него да досадно положе оружје, кад виде, да се борба за ту идеју само њима оставља.

О брошури, која је изишла против аустријског консула у Лијевну, Дембинскога, ми смо у своје вријеме јавили. И казали смо, да је ужасно, кад Аустрија држи таквога човјека, да пази на интересе аустро-угарскијех грађана и да заступа угњетене Хришћане. За потврђење овога наводимо и ово из задарскога „Национала“, — што му нину из Лијевна:

„Прије њекога времена дошло је „Црногорац“ један допис, у коме се износе неке „врлине“ Дембинскове. Кад је исти лист дошао до руку споменику кавалера, нети да одмах дохвати леванског трговца г. Ердега-Скоблу, и рече му: „Имам јаку сумњу, да је онај допис вашег брата Јова, који се у Спљету налази. Јавите му, да ћу га знати стићи или њемачкијем копопом, или турскијем пожем и неће ми умаћи.“ Има доста свједока који су чули ове ријечи. И још кавалер Дембински налази се на своме мјесту на радост јадне раје! „А ми велимо: И још Аустрија тражи симпатије код Хришћана у Турској, а држи међу њима овакога човјека, који је надмално и најбездушнијег Турчина сплетицу. Ово неће бити посљедња ријеч од наше стране о Дембинскоме, а видимоћемо хоће ли га аустро-угарска влада још тамо држати.“

ЦЕТИЊЕ, 17. Марта. — Њ. Свијетлост кнез Никола вратио се са својом свитом у прошлу сриједу из Брда па Цетиње.

— Неколико дана бавио се овђе француски консул из Дубровника, полазећи из Скадра преко Цетиња опет у Дубровник. У прошли четвртак био је примљен од Његове Свијетлости, а јуче је отишао у Котор.

— Из Котора добили смо јуче од једнога пријатеља писмо у којем нам између осталог пише: „Као и прије тако и сада, пише њеко бројеве „Српскога народа“, да га овдје раздајем. Зар тај изрод и кукавица мисли да преко мене шире свој отров по чистој Боки. Нека се обрати опоме, ко је као и он, али таквијех неће у нас паћи. Заиста би га рад био ударити по носу, али не знам како ћу. За то ви ово јављам, а ви радите, шта знате...“ — Саопштавамо ово и ништа више.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Даматинска жељезница.) У „Преси“ читамо, да су дне 4. о. код министра Банхауса у конференцији били заступници далматински поради далматинске жељезнице. Они предложине потанко своје жеље министру и препоручују особито главни правац из Книна у Спљет. Тим да би се правцем надомјестно најпогубљенији комад пута по мору из Спљета у Трст. Истакнуше и стратегичку важност пруге. Министар им обећа, да ће њихове жеље по могућности уважити, кад се почне израђивати основа о жељезницама.

(Суезки прокоп.) Укупни добитак друштва суецкога прокопа износио је године 1871. 13.001.234 франка 9 центима, а године 1870. 6.387.204 франка 6 центима. Године 1871 дакле већи је добитак за 6.615.079 франка 39 центима. Свега је прошло прокопом год. 1871. 765 бродова, а 486 године 1870, дакле године 1871. 289 бродова више.

(Како се станује) у пет највећих јевропских градова. Др Швабе, равнатељ градскога статистичкога уреда у Берлину читао је пред

неколико дана, како је све горе по великим градовима за станове. Навео је, да у Лондону долази попријекло на сваку кућу по 8 особа, у Берлину по 32, у Паризу по 35, у Петрограду по 52, а у Бечу по 55. Изводио је примјере, како се из начина, како се гдје станује, прилично сигурношћу може закључивати о физичном, а и о моралном стању нацијетства. Чим више станара, тим већи и помор. Од хиљаде покре у Лондону по 24, у Берлину по 25, у Паризу по 28, у Петрограду по 41, а у Бечу по 48. Незаконити породи скачу уз малу разлику истом мјером, којом се множи број станара, а по размјерју незаконитих порода веле, да се најпоузданије мјери ђудоредност. У Лондону роде се само 4 постотка незаконита рода, у Берлину 16 постотка, у Паризу 20, у Петрограду 26 а у Бечу 51 постотак. Станови прождру од укупнога дохода у Лондону 1:10 до 1:8, у Берлину 1:5 до 1:4, у Паризу пресеко 1:4, у Бечу 1:3.

НОВОСТИ.

— У рајхсрату је начелно ријешено, да се укидају слободне луке, а то ће поморским градовима добро доћи, јер сада неће бити Трст једини привилегиран град.

— У Петрограду је осуђен њеки Гончарев, техничар, на прогонство у Сибир, што је у једној фабрици растуривао прокламације с намјером да сруши руску владу. Гончарев је члан „интернационале“.

— Републиканци у Шпанијској су се јавко оспилили. Изгледу су, да ће садању владу оборити, а краља отјерати.

— Више од тридесет српскијех општина у Војводини подвеле су досада преставку влади ради потврђења саборскијех закључака награду против сабора ad nos.

— Српска влада тражи од порте да или последи Турке из малог Зворника или да их преда њеној јурисдикцији. Исто тако тражи од порте да што прије одреди спојне тачке жељезничке или код Алексинца или код Јанкове клисуре.

— Борђе Поповић, уредник „Српскога народа“ листа противнародне странке у Војводини, постављен је за школскога извјеститеља код војенога заповједништва у Темнишвару.

— У Горњем Карловцу бави се од дужег времена српска позоришна дружина под управом г. Лазе Поповића, познатог изврсног глумца и бившега члана народног позоришта у Новом Саду, Београду и Загребу. Дружина је ова похваљена и у толико нам је милије, што чујемо, да ће кроз Далмацију доћи и у Котор.

— Уредник „Заставе“, Стево Поповић већ је наступио свој подругогодишњи затвор у мађарској тамници у Вацу.

— Због познате демонстрације на три јерарха у Н. Саду против архимандрита Апфелића осуђени су Корнел Јовановић на 6 мјесеци, Ђ. Вуковић и Л. Хајдин на 4 мјесеца затвора ради прекршаја сметања при богослужењу. Благо нашој пркви и шпијунској души Јована Грујића, који је тако чува!

— Мазини је 2. о. м. на најсвечанији начин сахрањен у Пизи. При погребу било је преко 15,000 душа, заступника различитијех друштава, обштина и провинција.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

УСКРШЊИ ДАР СРПСКОЈ ДЈЕЦИ.

Позив на претплату на другу илустровану књигу „Дечијег свијета“ под именом слике и прилике за одраслу Српчад.

Лијеп одзив кога је стекла прва књига „Дечијег свијета“ што је издадосмо у виду пјесама за дјецу, увјерно нас је, да смо погодили нашу пријеку потребу и охрабрило нас је, да пођемо по нашем плану корак даље у подмиривању те потребе, те тако се ријешисмо да видимо и другу књигу „Дечијег свијета“ и то урешену са крским илустрацијама.

Ова књига под именом: „Слике и прилике за одраслију Српчад“ прилепа је својом садржином из живота и природе а целјој је, да корисно поучи и лијепо забави српску мушку и женску дјецу од 8—10 година. Поучу и забаву казује ова књига час описом и разговором, час причом и бајком, час пјесмом и загопетком а све лаким и разумљивим језиком.

Знајући да се ствар или догађај лакше и трајније упија у дечију душу, ако га дјеца имају пред собом у лијепом и вјерном слици, уре-

свемо чланке ове књиге са 16 лијепих слика. Од ових слика дјеце су као насловне на читавој страни, остале заузимају испред чланка свака полак стране. Ове слике сликали су врли уметници од те врсте у Лијевну, те слике рећу, да су вјештачки израђене.

Овако лијепо илустрована није изишла још ниједна српска књига за дјецу.

Пошто смо ради да нам књига буде не само користан, него и донета лијеп дар српској дјечи, штампано је на најфинијој сатинираној хартији и урешујемо јој и корице са сликом.

Нијесмо дакле жалели ни труда ни знатнога трошка, само да пружимо и овом књигом мно и користан дар нашем милом подмлатку. До одзива пријатеља подмлатка стоји, да му овај дар дође до руке, да се њиме користи на своју срећу и напредак.

Књига ће изпјети 4 и њешто и табака на осмнини. Цијена јој је 40 новчића за Србе а ову страну Саве а 5 гроша за Србију. Овако јестина цијена покрива нам само онда велике трошкове, ако књига стече неколико хиљада купаца. У нади да ће их стећи, дадосмо је већ у штампу.

Књига излази 14 дана прије Ускрса, а за то је за времена оглашујемо, да би је сваки могао раније наручити и још прије Ускрса извјесно добити.

Претплату примамо само у готовом новцу, најбоље per Postanweisung, или у наручбину, per Nachnahme, која се најгодније наручује поштанском картицом. На 10 књига иде 1 па дар. Ко наручи овим начином више од 50 књига шаљемо му их о нашем трошку.

У име напредка српске дјече позивамо српске родитеље и све дечије пријатеље а наиме учитеље и свештенике, да нам се одзову претплатом, да из њиховог ревносног иззива, добијемо основа за даљи рад у овоме правцу, те да њиховом помоћу моћемо писати и издавати што више књига за дјецу и доприносити да се у нас подигне и развија дечија књижевност.

Новци и наручбине управљају се на адресу подписаног Pest Hornyanszky's Buchdruckerei.

У Пешти, 1.вог Фебруара 1872.

СТЕВАН В. ПОПОВИЋ,

школски референт и уредник „Срп. Народ. Школе.“

Овом приликом поново препоручујемо за згодан дар приликом долазећих школских испита прву књигу „Дечијег свијета“ Вијенац пјесама за малу Српчад у којој је 90 пјесама, стоји 20 новчића.

Прво издање ове дечије књиге продато је у 3000 комада, али из наручбине видимо да није допрла још у све српске крајеве, гдје би требало да допре. Пошто нам са многи страна нарочито учитељи изјављују, да дјеца радо читају ову књигу, те се књига непрестано тражи а нами се заостапули примјерци измичу, то јављамо да је штампано и у другом непромјењеном издању, у ком смо само исправили немиле штампарске погрешке првог издања.

Нами је мило што смо посјећујући неке школе виђали ову књигу, гдје се одомаћила у дечијим рукама; радост са којом је мала Српчад читају и на изузет ученај љепша је награда нашем труду.

Књига се шаље за готов новац или Nachnahme а наручује се по адреси:

Стеван В. Поповић, Pest Hornyanszky's Buchdruckerei.

ОБЈАВА.

Потписани фотографиста и уметни живописци из Пеште, који је српскоме свијету познат више од 20 година са својом радњом, јавља, да ће путујући по страним државама са својом великом оправом у почетку Маја доћи у Котор, а одатле у Црну Гору. Препоручујемо се дакле свима, који желе имати вјештачки израђених било својих фотографија или другијех слика.

БОРЂЕ КНЕЖЕВИЋ,
фотограф и уметни живописац.

ЈАВНА ПОШТА.

Г. Луки Петовићу у Оршаву. — Примисмо у своје вријеме. Оволико знања ради, а добијемо и јавни исказ о благодарношћу родољубима.

Г. Ст. А. у Паланки. — Ваша предплата важи за цијелу годину. Погрешка је исправљена.

Г. В. Ст. у В. Б. — Послаћемо вам захтјеване бројеве.

Г. Ст. у Гр. — Што си ућутао? Ваљда је вријеме да се јавиш.